

**УПУТСТВО О СЕЛЕКЦИЈИ, СИГНИРАЊУ, СМЕШТАЈУ И КОРИШЋЕЊУ
БИБЛИОТЕЧКО-ИНФОРМАЦИОНЕ ГРАЂЕ И ИЗВОРА
У НАРОДНОЈ БИБЛИОТЕЦИ СРБИЈЕ**

**I СЕЛЕКЦИЈА БИБЛИОТЕЧКО-ИНФОРМАЦИОНЕ ГРАЂЕ И ИЗВОРА¹ И
УСМЕРАВАЊЕ НА ОБРАДУ**

У циљу што прецизније селекције грађе доследно ће се примењивати правила за доделу ISBN броја и Стручно упутство за каталогизацију у публикацији (CIP).

У селекцији и обради грађе примењиваће се обједињени ISBD стандард као и појединачни важећи стандарди. Усмеравање библиотечке грађе на обраду од уласка у Народну библиотеку Србије одвијаће се у следећим правцима:

1. Монографске публикације (ова врста грађе обрађује се према обједињеном стандарду ISBD и појединачним стандардима ISBD(M), ISBD(CP), ISBD(ER) и ISBD(CR):

- класичне монографске публикације према утврђеној типологији и међународним стандардима,
- илустроване монографије и албуми,
- туристички водичи (у којима не доминира комерцијални садржај)
- сликовнице са обимнијим текстом
- изложбени каталози (са опсежнијим текстуалним приказима, потпунијим био-библиографским белешкама и илустративним прилозима), више од 16 стр.
- каталози издавачких кућа (уколико садрже обимније теоретске студије)
- све врсте микрооблика монографских публикација
- електронске монографске публикације
- омеђене публикације на Брајевом писму
- тематски бројеви часописа
- рото-романи

Напомена:

- Тематски бројеви серијских публикација које се набављају и прате континуитет серијских публикација, сигнирају се у Одељењу серијских публикација, а потом се библиографски обрађују у Одељењу монографских публикација.
- Тематски бројеви серијских публикација које се набављају ван континуитета серијских публикација сигнирају се у набавним одељењима као монографске публикације, а потом се обрађују у Одељењу монографских публикација.

¹ У даљем тексту: грађа.

1. **Серијске публикације** (ова врста грађе обрађује се према обједињеном стандарду ISBD и појединачним стандардима ISBD(CR), ISBD(ER) и ISBD(CP):
 - класичне серијске публикације према утврђеној типологији и међународним стандардима,
 - електронске серијске публикације
 - све врсте микрооблика серијских публикација.
 - адресари
 - именици (телефонски, пословни, привредни и сл.)
 - годишњи извештаји
 - алманаси
 - пословни водичи
 - билтени догађаја
 - репринти серијских публикација
 - серијске публикације на Брајевом писму
 - аудио серијске публикације
 - рото-романи у серијама

2. **Посебне збирке** (ова врста грађе обрађује се према обједињеном стандарду ISBD и појединачним стандардима ISBD(M), ISBD(NBM), ISBD(ER), ISBD(A), ISBD(PM), ISBD(CM) и према постојећим правилницима обраде за ону грађу за коју не постоје међународни стандарди):
 - рукописи и архивалије,
 - стара, ретка и минијатурна књига,
 - картографска грађа (карте, атласи, глобуси)
 - музикалије (рукописне и штампане)
 - аудио-визуелна грађа:
 - звучни снимци (музички и говорни, без обзира на носач звука – грамофонске плоче, магнетофонске траке, аудио, аудио касете, CD, DVD)
 - филмски снимци (видео-касете, CD, DVD, blue ray и други)
 - фотодокументи (фотографије, разгледнице, албуми фотографија, стереографска слика – дијакопије, дијапозитиви)
 - графике (графички листови, графичке мапе, цртежи и остали ликовни материјали),
 - плакати,
 - документациона грађа (туристички водичи у којима доминира комерцијални садржај, каталози издавачких кућа са комерцијалним садржајем, стари адресари, стари именици (од 2004. године именици и адресари су у фонду серијских публикација), индустријски каталози, сајамски каталози који немају периодичност излажења, зидни и стони календари, програми културних, уметничких и научних манифестација, програми конгреса, музички, сајамски, позоришни и др. програми, мапе са пропагандним материјалом

издавачких кућа, музеја, института, привредних организација и сл., ценовници, позивнице, патентни списи, леци, тарифе, регистри који се допуњавају, роковници, упутства за руковање и одржавање, редови вожње

- вишеврсна грађа (конструкцијски прибори, лабораторијски прибори, комплети за техничко образовање, комплети за учење језика, поучне друштвене игре / игре на таблама и сл.)
- тродимензионална грађа (играчке, коцке, публикације за исецање, склапање, модели и сл.)
- стрип (као монографска публикација)
- сликовнице (без текста или са мањим обимом текста)
- албуми са самолепљивим сличицама
- бојанке
- легати и библиотеке целине
- електронске публикације са мултимедијалним садржајем
- електронска издања некњижне грађе

Напомена:

Збирна обрада

У масци Z обрађиваће се део документационе грађе, сликовница, бојанки и албума са самолепљивим сличицама у зависности од:

- расположивих идентификационих елемената публикације (наслов, аутор, издавач, место издавања);
- процене стручњака који ради са овом врстом грађе;
- тога да ли је додељен ISBN број. Ако ISBN постоји обавезна је појединачна обрада.

Напомена:

- Материјали микрофилмовани у НБС воде се као сопствена издања (вид набавке уноси се у поље 996v – 5) и обрађују се на следећи начин: периодика на микрофилмовима сигнира се и обрађује у Одељењу серијских публикација, посебне збирке на микрофилмовима сигнирају се и обрађују у Одељењу посебних фондова, а монографије на микрофилмовима сигнирају се у Одељењу поклона, а обрађују у Одељењу монографских публикација.
- Микрооблици за које је познат вид набавке (обавезни, куповина, размена, поклон) сигнирају се и обрађују као и сва остала грађа.

Опште напомене:

- Стара грађа из 19. века (повеље, обавештења, устави, прогласи) инвентарише се у Одељењу посебних фондова и Одељењу селективне набавке, а обрађује се у Одељењу посебних фондова, и то на тај начин што ће сами стручњаци одлучити да ли се обрада врши у масци M или масци N.
- Стрипови ће се обрађивати према одговарајућим стандардима у маскама M или K.

- Комбиноване публикације где не постоји примарни носилац информација, тј. не постоји садржинска веза међу појединим носиоцима информација, јер су их издавачи повезали у целину из комерцијалних разлога, обрађују се као посебне библиографске јединице, сигнирају се тако што се сваком носиоцу информација додељује посебна сигнатура и смештају се на посебне локације.
- Вишеверсна грађа, где не постоји примарни носилац информација, већ су сви делови једнаке важности, обрађује се као једна јединица која има једну сигнатуру, у оквиру које ће сваки део јединице имати своју бројчану ознаку стављену у елемент *x* у сигнатури.
- Публикације са прилогом (нпр. књига + CD) обрађују се према примарном носиоцу информација и смештају се заједно на локацију већег формата.
- Публикације на Брајевом писму се обрађују према обједињеном стандарду ISBD и појединачним стандардима (ISBD(M), ISBD(CR), ISBD(NBM), ISBD(PM)).
- Публикације са слободним листовима (Loose – leaf) ће се обрађивати према одговарајућим стандардима у *маскама M или K*, а за граничне случајеве селекција се препушта стручњацима у одговарајућим одељењима, који ће донети одлуку да се одређена публикација обрађује у *маскама M, K, или Z*.

II СИГНИРАЊЕ ГРАЂЕ

- За микрооблике користе се сигнатурни низови са локацијама **МФЛ** (за микрофилмове) и **МФ** (за микрофишеве) и смештају се у магацин. Микрофилмови археографске садржине ће задржати локацију, смештај и начин коришћења у оквиру Археографског одељења.
- Сви оптички дискови који носе различите врсте података добијају сигнатуру из постојећег сигнатурног низа **CDR** и смештају се у магацински простор и/или читаоницу за мултимедијалну грађу. Сигнирање се врши у Одељењу обавезног примерка, Одељењу селективне набавке, Одељењу периодике и Одељењу посебних фондова. Сви оптички дискови који носе искључиво видео записе добијају сигнатуру сигнатурног низа **DVD** и смештају се у магацин. Сигнирају се у Одељењу обавезног примерка и Одељењу посебних фондова.
- Већ постојећа сигнатура у Одељењу посебних фондова са локацијом **CD** задржава се и на њу се и даље сигнирају музички и говорни CD-ови. Сигнирање се врши у Одељењу обавезног примерка и Одељењу посебних фондова. У Одељењу серијских публикација вршиће се сигнирање аудио часописа на исти сигнатурни низ. Аудио часописи смештају се у Центру за слепе и слабовиде.
- За нове збирке, издвојене из збирке документационог материјала, отварају се следећи сигнатурни низови:
 - BT/текући број** – вишеверсна грађа и тродимензионални предмети. Сигнирање се врши у Одељењу обавезног примерка и Одељењу посебних фондова. Вишеверсна грађа се сигнира на

једну сигнатуру у оквиру које ће сваки део јединице носити бројчану ознаку стављену у елемент x (нпр. $IVT \setminus n456 \setminus x1$).

- **СТ/текући број** – стрип. Приликом ретроактивног уноса грађе користиће се постојећа сигнатура/СТ (иза елемента x , нпр. $ap \setminus n21113 \setminus xCT$).

Сигнирање се врши у Одељењу обавезног примерка, Одељењу посебних фондова и Одељењу периодике.

СБ/текући број – сликовнице, бојанке, албуми са самолепљивим сличицама. Сигнирање се врши у Одељењу обавезног примерка и Одељењу посебних фондова.

СБЗ/текући број (формат неће бити узиман у обзир) - сликовнице, бојанке, албуми са самолепљивим сличицама, ако се обрађују збирно (маска Z). Приликом ретроактивног уноса грађе користиће се постојећа сигнатура/СБ, СБЗ (иза елемента x , нпр. $IMAG \setminus f2 \setminus n345 \setminus xCB$). Сигнирање се врши у Одељењу обавезног примерка и Одељењу посебних фондова.

- Публикације намењене Правном центру и Информационом центру за библиотекарство и информационе науке добијаће сигнатуру редовног фонда. Серијске публикације намењене Правном центру и Информативном центру за библиотекарство и информационе науке добијаће сигнатуре редовног фонда, с тим да ће се ознаке (PB, BF, ARH) стављати иза елемента x (нпр. $ap \setminus n21113 \setminus s2000 \setminus xPB$).

Фондови Археографског одељења

- Сви физички облици рукописа, повеља и старих штампаних књига (од XIV до краја XVIII века), било копија или оригинала, обрађиваће се, сингирати и смештати у Археографском одељењу. Код сигнирања добијаће посебне сигнатурне низове археографске збирке.
- Остала библиотечка грађа која се налази у археографској читаоници обрађиваће се и сингирати у Одељењу селективне набавке и носиће сингатуре редовних фондова са интерном ознаком „ARH“ на књизи.

III СМЕШТАЈ И КОРИШЋЕЊЕ ГРАЂЕ

После завршеног сигнирања и обраде, сва грађа се смешта према типу грађе, расположивим местима и средствима за коришћење, као и према садржајима у складу са постојећим локалним целинама и збиркама:

1. Монографске публикације:

Монографске публикације без обзира на медијум на коме се налазе сигнираће се у Одељењу обавезног примерка и у Одељењу селективне набавке.

- штампане монографске публикације добијају сигнатуру редовног фонда и смештају се у магацин, а користе се у класичним читаоницама НБС - а.
- микрооблици монографских публикација добијају посебну сигнатуру (видети поглавље “Сигнирање грађе”), смештају се у посебан простор за микрооблике и користе се у читаоници са микрочитачима.
- електронске монографске публикације на физичком носиоцу информација добијају посебну сигнатуру (видети поглавље “Сигнирање грађе”), смештају се у посебан магацински простор за електронске публикације и користе у мултимедијалној читаоници.
- штампана референсна литература селективно одабрана сигнира се на уобичајен начин, обрађује у одговарајућем одељењу, а смешта се и користи у Референсној збирци.
- у Правно-информациони центар смешта се и користи селективно одабрана литература, која добија сигнатуру редовног фонда са интерном напоменом РВ (што значи да је публикација смештена у Правном центру), а обрађује се у редовном ланцу обраде.
- Селективно одабрана литература за Б фонд сигнира се у одељењима набавке и добија сигнатуру редовног фонда уз интерну напомену ВФ, а обрађује се као и сва остала грађа. Ова литература смешта се делом у Информациони центар за библиотекарство и информационе науке, а делом у главни магацин. Користи се у посебној наменској читаоници.

2. Серијске публикације:

Све серијске публикације сигнирају се у Одељењу серијских публикација.

- штампане серијске публикације смештају се у главни магацин, а користе у главној читаоници за периодику,
- микрооблици серијских публикација смештају се у посебан простор за микрооблике, а користе се у читаоници са микрочитачима.
- електронске серијске публикације на физичком носиоцу информација смештају се у посебан магацински простор за електронске публикације, а користе се у мултимедијалној читаоници.
- серијске публикације одабране референсне литературе смештају се и користе у Референсној збирци,
- серијске публикације одабране правне литературе смештају се и користе у Правно-информационом центру,
- одабране серијске публикације из области библиотекарства и информационих наука смештају се и користе у посебном простору, односно у Информационом центру за библиотекарство и информационе науке.
- аудио серијске публикације са сигнатурним низом CD смештају се у Центру за слепе и слабовиде.

За сигнирање и смештај серијских публикација на микрооблицима и у електронској форми на физичком носиоцу информација важи исти принцип као за монографске публикације (видети поглавље “Сигнирање грађе”).

3. Посебне збирке

- Грађа за посебне збирке сигнира се у Одељењу посебних фондова, Одељењу обавезног примерка, Одељењу селективне набавке и Одељењу периодике и смешта се у посебне магацинске просторе за сваку поједину збирку, а користи се у већ постојећим специјализованим читаоницама сваке поједине збирке.

4. Електронски извори

- Сви електронски извори, без обзира на врсту грађе, тип документа и садржај, смештају се у посебан магацински простор (електронски извори на физичким носиоцима информација), или на сервере (on-line грађа), а користе се на рачунарима у одговарајућим читаоницама.

5. Микрооблици

- Сви микрооблици користе се у посебном простору опремљеном микрочитачима, а смештају се у том простору и у магацину.

Ово Упутство усвојено је на састанку Стручног савета 26. новембра 2015. године.

Напомена: Усвајањем овога упутстава престају да важе Упутства која су усвојена на Стручном савету Народне библиотеке Србије 25. 02. 2013. године.

